

JAKUB BŁACHUT*

REWITALIZACJA W OBSZARACH UPRZYWILEJOWANYCH. WSPÓŁCZESNE REALIZACJE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W MIASTACH AZJATYCKICH – WYBRANE PRZYKŁADY

REVITALIZATION IN SPECIAL ZONES MODERN REALISATION TOWNS IN ASIA – CHOSEN EXAMPLE

Streszczenie

W artykule, na tle generalnych wyznaczników przestrzeni publicznych charakterystycznych dla miast europejskich, przedstawiono kilka przykładów współcześnie tworzonej przestrzeni publicznych w miastach środkowej Azji. We wszystkich omawianych przykładach zaprezentowano tereny rewitalizowane i zdeprecjonowane. Nowe założenia stanowią podstawę dla dobrego konkurencyjnego rozwoju miasta.

Słowa kluczowe: struktura, przestrzeń miejska, rewitalizacja przestrzeni publicznej, miasta azjatyckie

Abstract

In this paper, on general background, are present examples of modern creation public areas characteristic for european cities in cities of middle asia. Examples include fields in all discussed examples presented revitalization. New foundation present good base for competitive development of city.

Keywords: structure, urban space, revitalization of public spaces, Asian cities

* Mgr inż. arch. Jakub Błachut, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Współczesne miasto jest obszarem, na którym miesza się różne rodzaje przestrzeni, począwszy od tradycyjnych, modernistycznych, postmodernistycznych, przemysłowych i post przemysłowych. Taka różnorodność powoduje konieczność zwrócenia uwagi na wiele elementów tworzących przestrzeń publiczną. Szczególnie istotne staje się zwrócenie uwagi na ich przenikania i powiązania, które tworzą charakterystyczne, specyficzne i unikalne formy. Wiele z nich kształtowanych było przez wielowiekową ewolucję miast, w oparciu o ich kulturę i historię. Współczesne formy przestrzeni publicznych są mocno związane z funkcjonowaniem miasta i jego krajobrazem, są projektowane tak, aby wydożyć unikalne i wyjątkowe walory. Tworzą niepowtarzalny charakter miejsca, stają się często ikoną miasta i elementem rozpoznawalnym na całym świecie, np. plac w Siennie lub Rynek Główny w Krakowie.

Wiele współczesnych nowych przestrzeni publicznych powstało w wyniku przebudowy przestrzeni zdegradowanych lub ich funkcja straciła na znaczeniu dla obecnego miasta. W znaczącej części przypadków mamy do czynienia z przestrzeniami publicznymi związanymi z rekreacją i wypoczynkiem w mieście, eksploracją terenów zdegradowanych, które nie przynoszą korzyści miastu. Bardzo często są to przestrzenie poprzemysłowe lub po obiektach komercyjnych, na które nie ma już popytu we współczesnym mieście. Nowoczesne miasto poszukuje powiązania dużych obszarów zurbanizowanych z otwartymi terenami zielonymi. Łatwy dostęp mieszkańców z zatłoczonych dzielnic mieszkaniowych do zagospodarowanych obszarów zielonych jest jednym z podstawowych elementów dobrze funkcjonującego i konkurencyjnego nowoczesnego miasta. Przebudowa i modernizacja, również przestrzeni zawartej w obiektach użyteczności publicznej takich jak muzea, dworce kolejowe, lotniska i tym podobne obiekty budujące strukturę urbanistyczną współczesnego miasta podnosi jego jakość i konkurencyjność.

Obecnie miasta azjatyckie zaliczają się do najszybciej rozwijających się obszarów miejskich. W ostatnich kilku dekadach były podawane jako przykłady postępującej urbanizacji. Powodem takiego wzrostu były przede wszystkim przesłanki ekonomiczne i globalizująca się gospodarka światowa. Również obszary uprzywilejowane, specjalne strefy ekonomiczne, handlowe i przemysłowe, to elementy stymulujące rozwój miast. Obniżone koszty inwestycji sprzyjają rozwojowi nowych obszarów przemy-

słowych, co powoduje większe zapotrzebowanie na pracowników w regionie. Taki proces sprzyja koncentracji dużych zasobów ludzkich ich na małym obszarze i intensywna jego urbanizacja.

Istotnym aspektem współczesnych głównych metropolii azjatyckich są europejskie korzenie, które tkwią u podstaw ich funkcjonowania. Miasta takie jak Singapore, Makao czy Hong Kong były utworzone przez państwa europejskie, które w VIII i XIX wieku kolonizowały region środkowo-wschodniej Azji. Do szczególnie aktywnych należały: Imperium brytyjskie wraz ze swoją Kampanią Wschodnio Indyjską oraz Holenderskie kampanie handlowe. To zarządcy tych instytucji rozpoczęli tworzenie głównych przyczółków europejskiego świata na Dalekim Wschodzie. Doskonałym przykładem takiego tradycyjnego planowania europejskiego na terenach dalekowschodnich jest Singapore. Miasto to było i jest jednym z głównych portów handlowych środkowej Azji. Na terenie miasta zachowała się tradycyjna zabudowa XIX wieku o korzeniach europejskich. Założenia urbanistyczne dzielnicy są jak najbardziej europejskie, np. małe kamienice 2–3 kondygnacyjne z podcieniami i parterami handlowymi.

Kultura europejska wykształciła charakter miasta z parkami, ogólnodostępnymi przestrzeniami zielonymi. Przestrzeń taka składa się z zakomponowanych alei spacerowych, zacienionych wysokimi drzewami, dających możliwość wglądu w krajobraz parku. Jest to również szereg mikro- i makroprzestrzeni, które się odsłaniają w trakcie spacerowania (park angielski).

2. Prezentacja przykładów przestrzeni publicznych w miastach azjatyckich

Miasta azjatyckie prezentowane w tym artykule znajdują się na obszarach uprzywilejowanych i odgrywają szczególną rolę w regionie. Przez wiele lat panowały na ich terenie dogodne warunki inwestycyjne dla firm produkcyjnych oraz podatkowe dla firm handlowych i finansowych. Wiele znanych światowych marek ma tu swoje przedstawicielstwa. Przedstawione poniżej przykłady miast azjatyckich, tworzą czołówkę tak zwanych „Tygrysów Azjatyckich”. Są to miasta o najbardziej dynamicznym wskaźniku rozwoju, który oparty jest na nowych technologiach i współczesnych instrumentach finansowych¹, jak również najbogatsze w regionie. Wszystkie nowe przestrzenie publiczne projektowane są w tych miastach z myślą o wysoko wykwalifi-

fikowanej kadrze zarządzającej, która jest obecnie znaczącą w społeczności tych miast. To właśnie ta grupa społeczna jest twórcą wysokiego tempa wzrostu PKB tych miast.

Przebudowa obszaru miasta i przestrzeni publicznych centrum Kuala Lumpur w Malezji to przykład powiązania tradycji wynikającej z kultury i historii tego miejsca. Malezja to państwo, które jest osadzone w kulturze i religii islamskiej. Do roku 1957 Malezja była autonomią z zarządem Brytyjskim. Centralnym obszarem miasta, którego dynamiczny rozwój rozpoczął się po roku 1974, był z okresu panowania Brytyjczyków hipodrom². Znany obiekt Petronas Twin Towers wraz z otaczającym go terenem stanowią jeden z najważniejszych elementów tego obszaru i organizują przestrzeń w całym układzie nowo powstałego założenia.

Przestrzeń miała być współczesną wizytówką nowoczesnego miasta³. Wokół tego założenia został rozplanowany KLCC (Kuala Lumpur Central City Park) oraz kolejne budynki w celu wykreowania przestrzeni o wysokiej jakości estetycznej i kulturowej. Prezentowane rozwiązania mają na celu podkreślenie monumentalności założenia, ale również mają być użyteczne w strukturze miasta i służyć wygodzie mieszkańców. Zastosowano wodę jako powierzchnię odbijającą całe założenie.

Fontanna z różną synchronizacją strumieni, podświetleniem i muzyką powoduje, że całe otoczenie jest widowiskiem dla tego przedstawienia odbywającego się późnym wieczorem. Odpowiednio dobrana gra świateł czyni, że cały układ charakteryzuje różnorodność i dynamika, które ściągają widzów z miasta. Całość pozostaje w harmonii z otoczeniem. Dodatkowo w głębi parku znajduje się statyczne lustro wody otoczone zacienionymi polanami, na których można spokojnie usiąść i relaksować się w spokoju zielenią w pewnym oddaleniu od głównych ciągów komunikacyjnych.

Plan zagospodarowania przewidywał, że na tym terenie powstaną budynki reprezentacyjne i nowoczesne, ale zawierające elementy kultury malezyjskiej. W założeniu widać odniesienie do europejskich form kształtowania przestrzeni między innymi poprzez przenikanie się różnych funkcji przestrzeni publicznych. Również osiowe prowadzenie przedpola ma swoje uzasadnienie w europejskich korzeniach.

Kolejnym przykładem jest przestrzeń w centrum Singapuru, który został wybrany jako przykład rewitalizacji terenów poportowych. Jest to obszar charakteryzujący się połączeniem różnych form architektonicznych z wykorzystaniem zasad kształtowa-

nia przestrzeni w miastach europejskich. Poszczególne tereny otaczające obszar dawnego basenu portowego powstały w różnych okresach. Zachowane dużej przestrzeni otwartej pomiędzy pałacem gubernatora a XX wiecznym City w doskonale sposób prezentuje miasto i jego ultra nowoczesną zabudowę w kontekście postkolonialnej budowli brytyjskiej z XIX wieku. Oto naprzeciwko siebie stoją budynek byłego gubernatora i zarządcy Singapuru oraz symbole współczesnego i nowoczesnego miasta. Niski XIX-wieczny budynek i wysokie wieżowce sięgające nieba. Plac w formie prostokąta otoczony jest luźną zabudową poprzeczną wysoką zielenią miejską, od strony północno-wschodniej mamy wgląd w najnowszą realizację w Singapurze, Marina Bay Sands⁴, budynek umiejscowiony nad zatoką, który góruje także nad północno-wschodnią elewacją placu. Południowo-wschodnia elewacja placu jest zdominowana zabudową dzielnicy biznesowo-financejowej z wysokimi wieżowcami. Górują nad pasem zieleni u ich podstawy. Na tle tych dwóch obszarów, które dotychczas były ze sobą związane kompozycyjnie powstała nowoczesna zabudowa XIX wieku – Marina Bay Sands. Mamy tu połączenia trzech symboli Singapuru.

Wraz zanikaniem funkcji portowej w centralnej części miasta powstała koncepcja przebudowy ówczesnej zatoki portowej oraz nabrzeża w najnowszej dzielnicy Singapuru, która staje się nowym symbolem tego nowoczesnego miasta i zarazem państwa.

„Naszym wyzwaniem było stworzenie budynku w mega skali nie zapominając o jego ludzkim wymiarze” – tak mówi główny architekt projektu Moshe Safdie.

Marina Bay Sands jest lokalizowanym w Singapurze superluksusowym centrum konferencyjnym, hotel, kasynem, przestrzenią handlową, rekreacyjną, koncertową i wystawową. Całość została wybudowana z myślą, by stać się głównym centrum biznesowym i rozrywkowym Azji. Posiada on 150-metrowy basen, który jest zlokalizowany na trzech 55-piętrowych wieżowcach. Przed założeniem wzniesiono muzeum w kształcie kwiatu lotosu, kasyno z prywatnymi salami dla VIP-ów, teatry, sale biznesowe oraz sklepy najbardziej luksusowych marek świata. Całe założenie ma stworzyć nad zatoką kompleks administracyjno-biznesowy, który będzie wizytówką współczesnej Azji Środkowej. W mieście Singapur zwraca się szczególną uwagę na przestrzeń publiczną i ogrody. Singapur to miasto z kwitnącą wszędzie tropikalną roślinnością. Nie jest

to jednak dzieło natury, ale wynik rozpoczętych w latach 60. działań, zmierzających do przekształcenia Singapuru w miasto-ogród. W pobliżu północnego krańca Orchard Road znajdują się ogrody botaniczne, w których rośnie blisko 2000 gatunków tropikalnych i subtropikalnych roślin. Tereny te są popularne zwłaszcza wśród amatorów biegania i spacerów. Są tam dobrze utrzymane, wijące się między jeziorkami ścieżki, punkty widokowe, fontanny oraz rabaty róż i paproci.

Inna przestrzeń publiczna kreowana jako salon miasta to przykład Hong Kongu jako kolejnej azjatyckiej metropolii. Z powodu małej ilości miejsca przeznaczonego pod zabudowę nie ma tu zbyt rozległych terenów zieleni ani nie pozostało w zbyt wiele kolonialnych zabytków. Miasto odznacza się dużą liczbą nowoczesnej zabudowy⁵. Współcześnie Hongkong również ulega przebudowie w obrębie swojego centrum. Obecnie jest zagospodarowywany pas nadbrzeżny, który był do tej pory słabo wykorzystywany. Planowane są nowe bulwary spacerowe oraz place reprezentacyjne. W tak ciasnym i zaludnionym miejscu, taka przestrzeń zdecydowanie poprawi klimatyczne warunki lokalne, sprzyjąc będzie lepszym warunkom życia mieszkańców, a także przyczyni się do podniesienia prestiżu miejsca.

3. Wnioski

Na przestrzeni wieków tworzenia i kształtowania miast azjatyckich następowała zmiana ich przestrzeni miejskiej. Każda kolejna epoka wzbogacała wachlarz możliwości kreacji przestrzeni publicznej w tych miastach. Również sama przestrzeń publiczna ulegała przemianom na skutek przemian politycznych, społecznych i ewolucji technicznej. Azjatyckie metropolie to obszary rozległe, ale również bardzo intensywnie zabudowane, oddziałujące na cały region Morza Żółtego. Miasta ulegają nieustannej ewolucji, zwłaszcza te, w których następuje tak dynamiczny rozwój⁶. Miasta Azjatyckie w dużej mierze były podporządkowane presji funkcjonalności i nie tworzone w nich założenia, które miały je wiązać w spójną strukturę, kreować obszary centralne i dominujące w przestrzeni. Konsekwencją konkurencji pomiędzy miastami jest podnoszenie jakości przestrzeni miejskiej. Wysoka jakość tych przestrzeni oraz zmiana kierunku rozwoju tych metropolii powodują przekształcanie dawnych przestrzeni portowych lub przemysłowych w nowe reprezentacyjne centra. Zakorzeniona w kulturze azjatyckiej forma

tych obiektów koresponduje z funkcją podporządkowaną kulturze globalnej. Wiele z nich było podyktowane zmianą wizerunku miasta. Najlepszym przykładem takiego miasta jest Singapur, w którym już od lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku rozpoczęto budowę nowego wizerunku „miasta ogrodu”. Budowanie i poszukiwanie dobrej jakości przestrzeni publicznych w mieście jest procesem wieloletnim i długofalowym. Więcej zieleni w mieście wpływa również na jego mikroklimat oraz odbiór tego miasta przez przyjezdnych. To oni wystawiają ocenę i to od tej oceny w dużej mierze zależy sposób postrzegania metropolii. Istotnym zatem wydaje się fakt, że inwestycje w przestrzeń publiczną miasta nie są tylko chwilową zachcianką lub pretekstem do działań politycznych. Jest to inwestycja w pełnym tego słowa znaczeniu i powinna być w ten sposób traktowana. Należy dobrze zlokalizować ją w przestrzeni miasta i nadać jej odpowiednią formę odpowiednią do czasu powstania. Przestrzeń publiczna to obszar, który wspomaga rozwój miasta. Jest jego motorem napędowym i powinna być rozwijana równolegle wraz rozwojem miasta.

Tworzenie nowych przestrzeni publicznych w miastach azjatyckich nie jest tylko podyktowane czynnikami estetycznymi, ale również podniesieniem konkurencyjności miasta w celu przyciągnięcia nowych firm innowacyjnych i zawansowanych technologii.

Przypisy

- ¹ Kuala Lumpur – przyrost PKB miasta wynosi 10% w stosunku rocznym.
- ² Z początkiem lat osiemdziesiątych tor wyścigowy popadł w ruinę. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku postanowiono przebudować ten teren, tworząc wzorem miast europejskich park miejski oraz dzielnicę biznesowo-finansową dla rozwijającego się miasta. Spora część dochodów tego państwa pochodzi z wydobycia ropy naftowej odkrytej w latach 80 XX wieku. Na zamówienie Sultana Kual Lumpur został opracowany plan zagospodarowania przestrzennego tego obszaru miasta (master plan), gdzie wyznaczono odpowiednie przestrzenie miejskie.
- ³ W 1992 roku narodowy koncern petrochemiczny Malezji Petronas zdecydował, że w tym miejscu wybuduje swoją główną siedzibę. W 1992 roku rozpisano międzynarodowy konkurs, w którym wzięły udział biura z całego świata. Wygrała koncepcja argentyńskiego architekta Césara Pelli, bazująca na prostej geometrii i symetrii. Wieże Petronas Towers były najwyższymi budynkami świata od roku 1998 do 2004.
- ⁴ Autor projektu Moshe Safdie.
- ⁵ Przez lata w dzielnicy Koulun istniały pewne ograniczenia co do wysokości budynków z uwagi na bliskość dotychczasowego portu lotniczego Kai Tak. Jednym z najwyższych i najbardziej rozpoznawalnych budynków w Hongkongu jest siedziba Bank of China Tower, autorstwa I.M. Pei. Budynek ten wywołał liczne

kontrowersje. W roku jego ukończenia (1990) okazało się, że nie jest zgodny z powszechnie stosowanymi w budownictwie chińskim, zasadami feng shui, gdyż miał ostre kąty. Nieprawidłowe było również umieszczenie dwóch anten na dachu

⁶ Układ miejski w swej ewolucji może wykształcić jeden lub wiele obszarów centralnych lub może nie wykształcić żadnego *Serce Miasta – Plac Podgórze* Marcin Petelenz, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

Literatura

- [1] Sutkowska E., *Współczesny kształt i znaczenie zieleni miejskiej jako zieleni przestrzeni publicznej w strukturze miasta – przestrzeń dla kreacji*, TeKa Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr., OL PAN, 2006, 184-192.
- [2] Solarek K., *Współczesny park jako element zagospodarowania przestrzeni publicznej w mieście*, Praca doktorska, Warszawa 1997.
- [3] Niemirski W., *Kształtowanie terenów zieleni*, Arkady, Warszawa 1973.
- [4] Nowakowski M., *Centrum miasta*, Arkady, Warszawa 1990.
- [5] Sam J., *Typological Urbanism: Projective Cities Architectural Design* Wiliy, 2011.
- [6] Marina Bay (www.Marinabay.sants.org).
- [7] www.google.com.
- [8] Węćławowicz-Bilska E., *Konkurencyjność Miast i Regionów jako problem planowania przestrzennego w perspektywie integracji z Unią Europejską*, [w:] *Uwarunkowania Regionów i możliwości zwiększania ich atrakcyjności*, Kraków 2003.